

JELENETEK ÉLETÜNKBŐL

Gobby Fehér Gyula: *Másokat hívó hang*, Forum, Újvidék, 1979

Gobby Fehér Gyula legújabb kötetében, az írói önvallomásnak is vehető 59. novellában így töpreng: „Mit mondhatok még másoknak, amit még nem hallottak, amit hallani, olvasni szeretnének, ami jólesne szívüknek? Hol vannak azok a szavak, hol vannak azok az érzések?” Vegyük úgy, hogy a kötet válasz a fenti kérdésre, azaz Gobby Fehér Gyula terjedelmes könyvében megkísérel úgy írni, hogy elnyerje olvasóinak tetszését. Hogy féltreértés ne essék, ez korántsem jelenti azt, hogy behódol az alacsony ízlésnek, vagy hogy a *Szent bolond* szintje alá süllyed. A történelmi múltból a jelenbe kanyarodva vissza ezt úgy ragadja meg, úgy látta, hogy az olvasó rádöbbenhessen valóságunk sokarcúságára, egy-egy életszituáció mélységére.

Gobby Fehér Gyula a *Másokat hívó hang*ban nagyon is nyitott szemmel és érző szívvel járó íróként mutatkozik be. Számptalan történetet tud; könyvében kerekén hatvanat mondott el. Ezek a történetek nem korlátozódnak egyetlen társadalmi rétegre, nem kötődnek egyetlen földrajzi térséghez. A színtér a mai Vajdaság, a történetek hősei pedig közöttünk élő egyetemi hallgatók, háziasszonyok, gyerekek, csillagászok, öregasszonyok, hivatalnokok, főmérnökök, asztalosok, hamiskártyások, munkások, varrónők, kereskedők, pedagógusok, jogászok, igazgatók, takarítónők, nagyanya és unokája, vendégmunkások, fiatal házások, nyugdíjas és lánya, anya és fia... A szerző az alakok széles spektrumát valahogyan rendszerezni akarta, így novelláit hat témakörbe csoportosította (szerelem, sors, munka, bűn, helyzet, bonyodalom). Minden témakörbe tíz novellát sorolt be. Az olvasó ily módon egy csonka dekameront tart a kezében. Mármost hangsúlyozni kell, hogy a szerző néhány estében nem következetes, azaz egy-egy novella két témakör elemeit is tartalmazza, amiért a szerzői besorolás önkényesnek hat. Egyébként a novellákat más nem fűzi egybe, bár néhány hős többször is jelentkezik, de ez nem következik a mesélés valami folyamatosságának szándékából.

Gobby Fehér Gyula szándéka talán az volt, hogy nagyfokú tömöritéssel felvillantsa valamely esemény lényegét, magvát és ezzel értelmezze is a novella tulajdonképpeni történetét. Néhányszor maga sem talál megfejtést, és ilyenkor azt az olvasóra bízta. A *Szent bolond* „irracionális” csodáihoz hasonlóan. (S ha már említettük a szerző korábbi művét, szöjünk a különbségről is. A novellákból teljesen hiányzik az a derű és groteszk humor, ami oly színessé tette a történelmi regényt. A *Másokat hívó hang* hatvan szomorú történetet tartalmaz. Sokszor túl sötét színeket használt a tabló megfestéséhez, és ez a könyv olvasása közben elég nyomasztóan hat. De még az elviselhetőség határain belül.)

Sokkal szembetűnőbbek azok a nehézségek, amelyekkel a szerző akkor találkozott, amikor közlendőjét a novella formájába igyekezett beszóritani. Sajnos, ez csak ritkán sikerült neki. A mondanivaló bősége, szerteágazottsága, összetettsége és terjedelme a kisregény vagy épp a regény irányába mutatta legtöbbször szétfeszíti a novellaformát. A forma és a mondanivaló azonban a kötet legértékesebb írásaiban szerencsés ötvözetet alkot. Azért, hogy mondanivalójának bőségét valamilyen módon összevonja, mégpedig az írói üzenet ikárvallása nélkül, a szerző túlságosan is gyakran és radikálisan alkalmazza a tömörítés elvét. Egy-egy emberi sors alakulását vagy valamely élethelyzetösszetettségét nagyon nehéz egyetlen érzésre vagy fogalomra visszavezetni, hiszen az élet, a sors számtalan összetevő összehatásának eredménye. Más szóval: az élet szövevényesebb, tarkább és ellentmondásosabb, mint ahogyan az Gobby Fehér Gyula novelláiban megmutatkozik. Mert a tömörítést, helytelenül, leegyszerűsítésnek veszi. Ez abból is fakadhat, hogy a szerző az előadott esetek nagy többségében közvetett információkra támaszkodik. Vagy az élet legkülönbözőbb szférái pontos ismeretének hiányából. Ezért hatnak hitelesen éppen azok a novellák, amelyek forrása szerintem személyes élmény. A sikertelenség az információhiány vagy az információbőség igazságtalan megsűrűséséből következik. Ez a megállapítás sajnos a novellák többségére vonatkozik. Gobby Fehér Gyula számára előnyösebb lett volna, ha lemond a dekameronyszerűségről és novelláit szigorúbban válogatja meg. Így írójuk kedvezőbb fényben mutatkozhatott volna be.

A kötet a forma szintjén sem hoz újdonságot. A novellák belső formája nagyjából négy változatot mutat: az első változatban az író úgy mondja el a történetet, mintha tükröt tartana a valóság elé. A kötet legtöbb írása ebbe a csoportba tartozik. A második változatban a történetet a hős adja elő egyes szám első személyben. A harmadikban ez előbbi kettő egybeolvasztását láthatjuk, míg a kisszámú negyedik változatban az író valóságos önvallomásokat közöl. Gobby Fehér Gyula nem kísérletezett, nem vállalkozott a novella ismert formájának megbontására. Ezért legtöbb írása egészen Csehovig vezethető vissza.

Váljék azonban a szerző dicséretére, hogy néhány novellájában sikerült megteremtenie a mondanivaló, a választott belső és külső forma, valamint a nyelv összhangját, mégpedig magas művészi szinten. Ilyen írása a Répaföldön című, amely nem tenjengős, lírai képekben és jelképekben gazdag, értékes írás az agrármérnök felvillanó vonzalmáról egy diáklányhoz. Jelképes írás a Guruló hatalom című, amelyben megragadóan kapcsolódik egybe három eltűnés: a kutya, a gazda és világuknak eltűnése. Jobb írás az emlékek hiányáról szóló Nővéreink a varjak című is. Jól sikerült a Sértődés, amelyben a tömörítés eszközeivel a szerző egy öregasszony környezetének hervadó viszonyulását mutatja be. Az Alázat némileg (a belső formát illetően) a *Szent bolond*hoz kapcsolódik: rend-

kívül tömören eleveníti meg jelenünk egyik visszasságát, a címben szereplő magatartásformát. A fantasztikus groteszk az írás megdöbbenő mozzanata. Groteszk elemeket tartalmaz a Dániel magánbeszéde, miközben a fűrészfoga harap című is. A Tanfolyam ügyes megszerkesztése is említésre méltó. A Jogod a mosolyra a megalázás motívumának hiteles felelevenítése miatt a jobb írások közé sorolható. Az igazi élet megismerése utáni vágyat árnyaltan tükrözi Az ismeretlennek vélt dolgok című novella, míg a Mezítláb, amelyben a kötet gyakori motívuma, a megalázás jelentkezik, ügyesen változtatja a nagyepikai történetmondást és a belső monológot. A Tárgyalás az elidegenedést példázza sommásan, a Magadba zártan pedig újszerű eszközökkel a tér- és idősíkok váltogatásával teszi próbára az olvasó figyelmét. A strandfürdő megnyitása, a kötet leghosszabb írása, egyetlen eseményt láttat négy hősnék nézőpontjából.

A kötet többi írása sajnos javarészt az ügyesen megírt tárca szintjén mozog. A maguk műfajában még érdekesnek is tekinthetők. Külön kell rámutatni az író azon törekvésére, hogy novellahőseinek sokszor drámai sorsát társadalmi okokkal magyarázza. Le kell azonban szögezni, hogy a bonyolult, ellentmondásos társadalmi valóságot túlságosan is leegyszerűsítette, vagy csak egyetlen nézőpontból ábrázolja. Így a felvillantott kép egysíkú, nem eléggé árnyalt. Az a benyomásom, hogy a *Szent bolond* értékesebb, művészileg zártabb, teljesebb alkotás, mint a *Másokat hívó hang*. A jelen novellán keresztül történő megközelítése nem sikerült olyan jól, mint a múlt felidézése a regényben.

VARGA István

MORZSÁK VAJDASÁG NÉPRAJZI HAGYOMÁNYÁBÓL

Pénovátz Antal: *Vajdasági magyar néprajzi kalauz*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1979

Nagy érdeklődéssel fogadtuk Pénovátz Antal *Vajdasági magyar néprajzi kalauz* című könyvét, mely a Forum Kiskönyvtár sorozatban jelent meg, a kiadó felkérésére, amint azt az előszóból megtudjuk. Valóban végső ideje volt egy néprajzi kalauzt adni az érdeklődők kezébe, hiszen az utóbbi években a jugoszláviai magyar néprajz iránt megnőtt az érdeklődés, amit a néprajzi publikációk, könyvek is igazolnak. Kétségtelen: valamiképpen összegezni kell az eredményt, hogy a szakemberek mellett szorgalmasan gyűjtő amatőrök munkája ne csak múló divatnak tűnjön az érdeklődő nagyközönség előtt. Megért a helyzet egy olyan kiadványra,